

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Poslovna logistika

**NASTANEK IN ŠIRITEV SREDNJEVEŠKE
MAKEDONSKE DRŽAVE IN ZNAČILNOSTI
VOJSKOVANJA CARJA SAMUELA**

Mentor: mag. Zvezdan Marković
Lektorica: Ana Peklenik, prof. slov.

Kandidatka: Daniela Burjek

Kranj, oktober 2021

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju mag. Zvezdanu Markoviću za vse strokovne nasvete in vsestransko pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se tudi lektorici Ani Peklenik, prof. slov., za temeljit slovnični in pravopisni pregled diplomske naloge.

Posebno zahvalo in priznanje namenjam svojemu soprogu Bojanu ter otrokoma Lei in Kirilu, da so me podpirali med študijem.

Iskreno se zahvaljujem tudi prijateljici Moniki Burjek za pomoč med šolanjem.

IZJAVA

Študentka Daniela Burjek izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom mag. Zvezdana Markovića.

Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.

Dne _____

Podpis: _____

POVZETEK

V diplomski nalogi se bomo osredotočili na carja Samuela. Na kratko bomo opisali njegovo življenje ter njegovi strategijo in taktiko za osvajanje več teritorijev ter širitev makedonske srednjeveške države. Opisali bomo tudi nastanek Samuelove države, njeno širitev ter njegovo razglasitev za carja.

Predstavili bomo Samuelov strateški načrt, da Bizantince v celoti prežene z Balkanskega polotoka in ustanovi veliko slovansko kraljevino. V boju ga je vodilo sovraštvo do Bizantincev zaradi vsega slabega, kar so ti prizadejali Makedoncem.

Za svoj uspeh in realizacijo vojaških načrtov je ustvaril veliko in močno vojsko, sestavljeno iz pehote in konjenice. Osnovna načela njegove taktike so bili hitrost, upornost in disciplina pri izvršitvi bojne naloge.

Nato želimo ugotoviti značilnosti vojskovanja carja Samuela ter se poglobiti v bitke, ki jih je vodil, še posebno podrobno v bitko na Belasici, ki je bila zanj usodna. V tej bitki je utrpel težek poraz, se komaj rešil in zbežal. S tem je bilo konec njegovega cesarstva in makedonska srednjeveška država je propadla.

Car Samuel je umrl 6. oktobra 1014 za posledicami srčne kapi, ko je videl svoje vojake, ki so jih Bizantinci oslepili.

KLJUČNE BESEDE

- Komitopuli
- Car Samuel
- bitka na Belasici
- bitke
- Samuelova država
- Samuelova vojska

ABSTRACT

In the thesis, we'll focus on Tsar Samuel. We will describe in a nutshell his life, and his strategy and tactics for conquering more territories and expanding Macedonian medieval state. We will describe the emergence of Samuel's state and the expansion of his country and the proclamation of Samuel as tsar.

He was guided into the fight by the Hatred of the Byzantines for all the bad things they had inflicted on the Macedonians. We will describe Samuel's strategic plan to banish the entire Balkans from the Balkans and to establish a great kingdom of Slavic state.

For his success and the realization of military plans, he created a large and powerful army made up of infantry and cavalry. The basic principles of his tactics were speed, resistance and discipline in the execution of combat duties.

Then we want to establish the characteristics of Tsar Samuel's warfare, and deepen the battle he led in detail about the Battle of Belasica, which was fatal to Tsar Samuel in which he endured a heavy defeat (in which he barely saved himself and fled and was the end of his empire and the collapse of the Macedonian medieval state.

Tsar Samuel died on October 6, 1014, having suffered a heart attack when he saw his soldiers "blinded by the Byzantines."

KEYWORDS

- Komitopuli
- Tsar Samuel Battle of Belasica battle Samuel's state Samuel's army

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Predstavitev problema.....	1
1.2	Cilji naloge	2
1.3	Predpostavke in omejitve	2
1.4	Predvidene metode za doseganje ciljev diplomske naloge.....	2
2	ŽIVLJENJE IN DELO CARJA SAMUELA.....	2
2.1	958–1014.....	2
3	UPOR KOMITOPULIJEV IN NASTANEK NOVE SREDNJEVEŠKE SLOVANSKE DRŽAVE	4
4	UNIČENJE KRALJEVINE BOLGARIJE.....	4
5	SAMUELOVA DRŽAVA	5
5.1	Taktika in strategija makedonske vojske	6
6	POHODI IN BITKE	7
6.1	Bitka v severni Grčiji.....	7
6.2	Bitka pri Trajanovih vratih.....	8
6.3	Napad na Solun	9
6.4	Bitka pri reki Sperhej	10
6.5	Pohod v Dukljo in Dalmacijo.....	11
6.6	Razglasitev Samuela za carja	12
6.7	Bitka z Bizantinci	13
6.7.1	Zet Ašot izda carja	13
6.7.2	Bitka z Vasilijem II. (1001–1004)	14
7	BITKA NA BELASICI.....	16
7.1	Potek bitke	16
7.2	Oslepitev vojske	17
8	SMRT CARJA SAMUELA	18
9	ZNAČILNOSTI IN VOJNA STRATEGIJA SAMUELOVE VOJSKE.....	18
10	ZAKLJUČEK.....	19
	LITERATURA IN VIRI	21

KAZALO SLIK

Slika 1:	Car Samuel.....	1
Slika 2:	Največja ljubezen carja Samuela	3
Slika 3:	Rodovnik družine carja Samuela	3
Slika 4:	Cesar Ivan Cimisk.....	5
Slika 5:	Samuelova država	5
Slika 6:	Ohridska trdnjava.....	7
Slika 7:	Ostanki cerkve na otoku sv. Ahila	8
Slika 8:	Bitka pri Trajanovih vratih	9

Slika 12: Car Samuel.....	13
Slika 13: Poroka Miroslave in Ašota	14
Slika 14: Samuelov napis	15
Slika 15: Trdnjava carja Samuela v Strumici.....	16
Slika 16: Bitka na Belasici	17
Slika 17: Smrt car Samuela	18

POJMOVNIK

relikvija – posmrtni ostanek svetnika

obleganje – vojaška operacija

pehota – najstarejši množični rod kopenske vojske

vazal – naziv, ki se uporablja za spremljevalca, ki se je zavezal, da bo svojemu močnemu zaščitniku zvest do konca življenja

sulica – hladno orožje s palico. Skupna dolžina znaša 2–8 metrov. Ročaj je narejen iz lesa. Je bistveno daljša od kopja.

demi – predelne stene

komitopuli – vzdevek, ki so ga uporabljali bizantinski zgodovinarji za poimenovanje dinastije in njenega ustanovitelja

mogotec – zelo bogat in vpliven človek

garda – elitna vojaška enota

arhont – grška beseda za vladarja ali poglavarja

garnizija – vojaški termin, ki označuje vse vojaške sile v nekem kraju oz. trdnjavi pod skupnim poveljstvom

1 UVOD

1.1 Predstavitev problema

V diplomski nalogi se bomo osredotočili na carja Samuela. Na kratko bomo opisali njegovo življenje ter predstavili njegovi strategijo in taktiko za osvajanje več teritorijev in širitev makedonske srednjeveške države.

V nadaljevanju želimo prepoznati značilnosti vojskovanja carja Samuela ter se poglobiti v bitko na Belasici. Ta je namreč zelo pomembna za razvoj srednjeveške makedonske države. Prav tako želimo razkriti zgodovino srednjeveške makedonske vojske, njene vpade in zmagovalne pohode na tuja ozemlja.

Slika 1: Car Samuel

(Vir: Naesen vo Sofija k'e ima spomenik na Car Samoil, a Grcija k'e im gi predade ostankite, 2014)

1.2 Cilji naloge

Namen naloge je na enem mestu zbrati in predstaviti padce in vzpone makedonske vojske s carjem Samuelom, ki se je bojeval proti drugim državam, zlasti Bizantinskemu cesarstvu. Opisati želimo logistično oskrbo vojaških enot v vojni.

1.3 Predpostavke in omejitve

Predpostavljamo, da so spremembe v vojaški organizaciji makedonske vojske vplivale na razvoj makedonske države v 10. stoletju in pozneje. Pričakujemo omejitve pri proučevanju primarnih virov oziroma literature, ki je dostopna v bolgarskem jeziku. Soočili se bomo tudi skromno količino literature v slovenskem jeziku.

1.4 Predvidene metode za doseganje ciljev diplomske naloge

V diplomski nalogi smo uporabili naslednje metode:

- primerjalno metodo,
- deskriptivno ali opisno metodo – saj bomo opisali posamezne dogodke,
- zgodovinska ali historična metoda – proučevanje in kritična presoja referenčne literature, ki obravnava navedeno tematiko,
- metoda kompilacije – uporabljali bomo navedbe in citate drugih avtorjev,
- deduktivna metoda – tematiko bomo zajeli od splošne predstavitve obdobja srednjeveške zgodovine in razvoja makedonske vojske do konkretne obravnave bitk, ki jih je bojeval car Samuel.

2 ŽIVLJENJE IN DELO CARJA SAMUELA

2.1 958–1014

O življenju carja Samuela ni veliko napisanega. Rodil se je leta 958 komitu Nikolaju in materi Ripsimiji, hčerki kralja Ašota II. Armenskega. Samuel je bil najmlajši sin grofa (komita) Nikolaja, bolgarskega plemiča. Bil je izjemen vojaški vodja, bojevit človek, ki ni znal počivati, tiran, nepremagljiv v moči (Na denešen den pred 1005 godini počinal makedonskiot car Samuil, 2019).

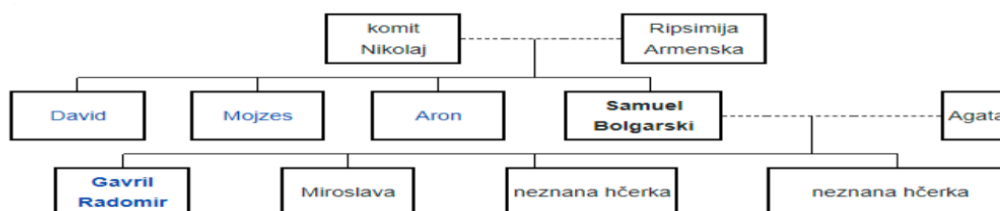
Samuel je znan kot eden od največjih vojskovodij v srednjeveški makedonski državi. Bil je sposoben strateg, državnik in diplomat. Vladal je celih 38 let. Poročen je bil z Agato iz Drača, hčerko draškega mogotca Ivana Hrizelija. Imela sta štiri hčerke in enega sina, Gavрила Radomira, ki ga je nasledil. Samuel je imel tudi nezakonskega sina.

Pravijo, da je bila njegova največja ljubezen Biljana. Obstajajo legende, da se je z njo skrivaj srečeval poleg izvira Ohridskega jezera. Ko je njegova žena Agata, po rodu Grkinja, za to izvedela, je dala ubiti Biljano in ta je ostala paralizirana. Biljana ni hotela, da jo takšno vidi car Samuel, zato se je skrila v jamo in mu rodila nezakonskega sina (Silnata, no nesrek'na ljubov na carot Samoil i ubavata Biljana, 2018).

Slika 2: Največja ljubezen carja Samuela

(Vir: Koja bila Biljana: Znaete li za najgolemata ljubov na Car Samoil?, 2018)

Slika 3: Rodovnik družine carja Samuela

(Vir: Wikipedija, 2021d)

3 UPOR KOMITOPULIJEV IN NASTANEK NOVE SREDNJEVEŠKE SLOVANSKE DRŽAVE

V Makedoniji je leta 976 izbruhnil upor, ki so ga vodili sinovi vojvode komita Nikolaja, štirje bratje David, Mojzes, Aron in Samuel. Odločili so se, da bodo vladali skupaj. Upor je prerasel v boj za osvoboditev izpod bizantinske oblasti, prestopil meje Makedonije in postopoma zajel večji del Balkanskega polotoka. Ko je bil bolgarski car obveščen o akciji Komitopulov, je skupaj s svojim bratom Romanom pobegnil iz Carigrada, vendar je bil ob prehodu meje ubit. Roman se je rešil, a ni mogel nositi krone, ker so ga bili Bizantinci kastrirali. Cesarsko krono je prevzel najmlajši komitopul, pogumni in energični Samuel (Ostrogorski, 1961, str. 276).

4 UNIČENJE KRALJEVINE BOLGARIJE

Bolgarsko¹-bizantinsko-kijevska vojna se je nadaljevala, ko so se temelji nove države postavljali na jugozahodu Makedonije. Takrat je bil umorjen Nikefor Foka, Ivan Cimisk pa je bil okronan za novega bizantinskega cesarja, ki mu je v kratkem času uspelo odstraniti kijevsko oziroma rusko grožnjo z Balkana.

Leta 971 je moral Svjatoslav odstopiti, nato pa se je novi bizantinski cesar Ivan Cimisk sprl z bolgarskim cesarjem Borisom II. Bizantinski cesar je v tej vojni zmagal in leta 971 je bilo prvo bolgarsko cesarstvo tudi zasedeno, končala se je bolgarska neodvisnost in Bolgarija je bila spremenjena v bizantinsko provinco.

Cesar Boris II. in njegov brat Roman sta bila v Carigradu vzeta za talca in tja bila poslana tudi bolgarska cesarska krona. Bizantinski cesar je tega leta vzpostavil oblast tudi nad Srbijo, ki je postala bizantinska provinca. Nova slovanska država v jugozahodni Makedoniji je kot samostojna obstajala do leta 971. Takrat je priznala vrhovno oblast Bizanca, vendar so komitopuli obdržali nadzor.

Nekateri zgodovinarji menijo, da upora leta 969 ni bilo. Po bizantinski zmagi nad Bolgarijo leta 971 in formalni zasedbi bolgarskega cesarstva je zahodni del države ostal nezaseden in je bil le malo prizadet zaradi vojne na vzhodu.

Oslabitev bizantinske centralne oblasti na Balkanu, ki je bila posledica smrti bizantinskega cesarja Ivana Cimiska v začetku leta 976, je bila dobra priložnost za obnovo bolgarskega cesarstva in izbruhnila je državljanska vojna. Iz obsežnega upora, ki je bil naperjen proti bizantinski oblasti, je leta 976 izšla Samuelova država (Voje, 1994).

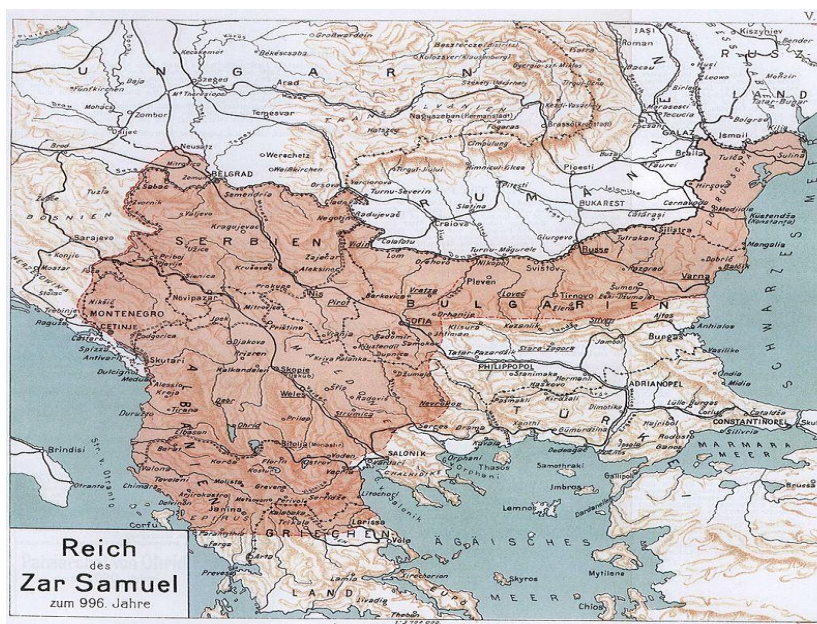
¹ Bolgarija je bila prizorišče rusko-bizantinske borbe za prevlado nad tem ozemljem.

Slika 4: Cesar Ivan Cimisk
(Vir: Wikipedia, 2021č)

5 SAMUELOVA DRŽAVA

Samuelova država, ko je bila največja, je obsegala vso Makedonijo (brez Soluna), Tesalijo, Epir, Albanijo, Dukljo, Travunijo, Zahumlje, Raško, Bosno, Srem in podonavsko Bolgarijo (969–1018) (Voje, 1994).

Slika 5: Samuelova država
(Vir: Wikipedija, 2021a)

5.1 Taktika in strategija makedonske vojske

Samuelova vojska je bila sprva sestavljena iz vojakov, domačinov z ozemlja Makedonije, pozneje pa so bili v njej tudi vojaki iz nemakedonskih dežel, ki so bile zasedene in priključene srednjeveški makedonski državi, tuji vojaki in najemniki.

Vojaki, na katere se je zanašal Samuel, so bili v glavnem domačini, ljudje makedonskega izvora. Najštevilčnejši med njimi so bile svobodni kmetje, nato iz mest izbrani vojni obrtniki in vojaki.

Vojsko sta sestavljala dva osnovna rodova: konjenica in pehota kot najštevilčnejša. Pehoto je poleg posebej usposobljenih vojakov sestavljalo tudi moško prebivalstvo, sposobno za boj. Posebno mesto in pomen je imela konjenica, še posebno, ko je vodila obrambeno vojno. Pehota je bila opremljena s ščitom, ki je imel eliptično in okroglo obliko ter sulico z zastavo in obeski. Oborožena je bila z meči, loki in puščicami. Imela je trobento in zastavo.

Konjenica je bila opremljena bolje. Vojaki so bili različno oblečeni glede na družbeni status in so nosili podeželska oblačila z najbogatejšo opremo. Nosili so čelade, večina telesa je bila prekrita z železnimi ščiti.

Vrhovni poveljnik celotne vojske je bil car Samuel, po njegovi smrti pa naslednika Gavriilo Radomir in Jovan Vladislav. Samuel je bil sposoben vojaški vodja, ki je uspešno nasprotoval bizantinski vojski. Po celotni Samuelovi državi so bili zgrajeni mesta in trdnjave. V teh trdnjavah so bile vojske, ki so ukrepale na ukaz vrhovnega poveljnika.

Samuel je s pomočjo svojih generalov in sina Gavriila Radomirja uspel zbrati veliko vojsko in zgraditi bojno taktiko, s katero bi lahko vodil uspešne vojne proti bizantinski državi. Strategija in taktika, ki jo je ustvaril car Samuel, sta vsebovali hiter in nepričakovan napad na ozemlje Bizantinskega cesarstva in na bizantinske vojaške enote.

Samuel in njegovi vojaški voditelji so pogosto pustili sovražnike skozi ozke doline in so jim ob vračanju postavljali zasede ter jih uničili. Izboljšan je bil tudi sistem gradnje demi. Takšni strategija in taktika sta makedonski vojski omogočila uspešno bojevanje proti bizantinski vojski in državi (Samuilovo carstvo, 2021)

Slika 6: Ohridska trdnjava

(Vir: Tvrđava kralja Samuela, Samoilova Tvrđina – Ohrid, 2021)

6 POHODI IN BITKE

6.1 Bitka v severni Grčiji

Ko je Samuel postal² car, je začel ofenzivo proti Bizancu. Notranje nemire v državi je izkoristil za napad na cel zahod na bizantinska gospodarstva do Peloponeza.

Njegove prve odprave so bile usmerjene v severno Grčijo, kjer mu je uspelo zasesti več trdnjav, nato pa je oblegal mesto Larisa in po več poskusih, da bi ga zavzeli, se je to zgodilo leta 985 brez krvi. Veliko prebivalcev je bilo ujetih, vključno z lepo Irino, v katero se je zaljubil sin carja Samuela, Gavriilo Radomir. Radomir je pregnal svojo nosečo ženo, madžarsko princeso, in se poročil z Irino. Samuel je iz Larise vzel relikvije svetega Ahila in jih prenesel v Prespo (Wikipedija, 2021b).

² Ni povsem znano, kdaj se je Samuel proglasil za carja.

*Slika 7: Ostanke cerkve na otoku sv. Ahila
(Vir: Wikipedia, 2007)*

6.2 Bitka pri Trajanovih vratih

Padec Larise je Samuelovi vojski odprl pot v nezasedena območja severne Grčije, zaradi česar je bil bizantinski cesar Vasilij II. prisiljen v povračilne ukrepe. Po pripravi močne vojske je Vasilij II. oblegal mesto Serdiko. To je trajalo 20 dni, medtem pa je Samuel s svojo vojsko prišel okoli tega mesta. Samuel se ni upal spopadati z Bizantinci, je zato svojo vojsko razporedil na okoliške vrhove.

S prihodom Samuela poleti 986 je Vasilij II. prekinil obleganje in se umaknil v Plovdiv. Samuel je menil, da je umik bizantinskega cesarja posledica prestrašenosti, zato se je odločil, da ga bo napadel. V spopadu 17. avgusta 986, znanem kot bitka pri Trajanovih vratih (današnji Ihtiman), so bili Bizantinci katastrofalno poraženi, bizantinski cesar Vasilij II pa se je komaj rešil z begom. Bizantinska vojska je bila obkrožena v ozkih in nedostopnih krajih in je bila napadena z vseh strani, medtem pa je bilo veliko bizantinskih vojakov ubitih ali ujetih.

Slika 8: Bitka pri Trajanovih vratih
(Vir: Info Pleven, 2018)

6.3 Napad na Solun

Medtem ko se je Samuel boril na severozahodnem Balkanu, se je bizantinski cesar Vasilij II. boril s svojimi notranjimi nasprotniki. Sčasoma pa je nadaljeval kampanjo proti Samuelu. Iz Carigrada je odšel v Solun, da bi okrepil obrambo tega mesta.

Med letoma 991 in 995 se je vojna med vladarjema vodila z izmeničnim uspehom, toda leta 995 je bil Vasilij II prisiljen, da se umakne z Balkana ter odide na vzhod v vojno proti Arabcem. Samuel je izkoristil odhod bizantinskega cesarja in se z veliko vojsko odpravil nad Solun.

Obrambo mesta je vodil bizantinski strateg Gregor Taronit, ki je imel na voljo veliko vojsko. Ko so se Samuel in njegove čete približevale Solunu, je Taronit poslal sina Ašota, da razišče velikost Samuelove vojske, vendar je bil ujet. oče pa ga je hotel osvoboditi, a so tudi njega so ujeli in ubili.

Ko je Vasilij II. izvedel za smrt Gregorja Taronita, je ukazal svojemu poveljniku Nikiforju Uranu, naj gre v pohod proti slovanskemu carju (Wikipedia, 2021c).

Slika 9: Napad na Solun
(Vir: Wikipedia, 2021c)

6.4 Bitka pri reki Sperhej

Medtem ko je bil Uran na poti v Solun, se je Samuel umaknil iz Soluna in pristal v Tesaliji. Njegova vojska je prečkala Tesalijsko ožino in se uspela spustiti skozi Beocijo in Atiko vse do Peloponeza. Vasilij II. je naročil Uranu, naj napade Samuela in konča njegovo vladavino. Uran se je takoj odpravil zasledovat Samuela. Ob prihodu do reke Sprehej blizu Termopil je ugotovil, da se je gladina reke zvišala zaradi nenadnega dotoka vode. Po naključju se je na nasprotni strani reke utaborila tudi Samuelova vojska. Ponoči je prečkal reko in napadel speče sovražnike.

Samuelova vojska je bila nepripravljena in presenečena. Samuel in njegova sinova sta bila hudo ranjena in komaj so pobegnili. Vasilij II. je prosil Samuela, naj se preda. Da bi prepričal Vasilija II., naj ga ne preganja, se je Samuel strinjal s podpisom mirovne pogodbe in svojo predajo pisno ponudil (Stefov, 2008, str. 402).

Slika 10: Bitka pri Sperhiju
(Vir: Wikipedija, 2021a)

6.5 Pohod v Dukljo in Dalmacijo

Po hudem porazu bizantinskega cesarja Vasilija II. avgusta leta 986, ko se je komaj rešil smrti in je bizantinska vojska izgubila skoraj vso konjenico ter velik del pehote, so sklenili mirovno pogodbo. Car Samuel je v teh razmerah razširil ozemlje svoje države.

Poraz Vasilija II. je povzročil še večje notranje spore med pravoslavnimi verniki, zlasti v Aziji. V naslednjih letih je bil pogosto zaposlen na drugih koncih države in zato je v boju proti carju Samuelu iskal zaveznike na Balkanskem polotoku. Oblikoval je zavezništvo s hrvaškim kraljem Držislavom in dukljanskim knezom Vladimirom. Ta zavezništva nam tudi pojasnjujejo Samuelov pohod proti severu poleti 998. Samuel si je podredil Dukljo in odpeljal v ujetništvo kneza Ivana Vladimira, opustošil Dalmacijo vse do Zadra in se vrnil preko Bosne in Raške.

Ko je Samuel vstopil na ozemlje Duklje, je knez Vladimir pobegnil v gore. Eden od njegovih plemenskih poglavarjev ga je prepričal, naj se preda. Carju Samuelu je uspelo ujeti kneza Vladimirja in ga poslati v ujetništvo v Prespo. Zaradi velike potrebe po surovinah je izropal vso Dalmacijo in vzel vse, kar je lahko nosil. Zažgal je mesti Kotor in Dubrovnik ter zrušil številne vasi do Zadra.

Medtem se je v Prespi Samuelova hči Kosare zaljubila v mladega ujetega dukljanskega kneza Vladimirja in se hotela poročiti z njim. Ker je ni hotel razočarati, je Samuel popustil in ji dal svoj blagoslov. Zdaj ko je Vladimir postal njegov zet, mu je Samuel vrnil njegovo kneževino. Trebinje je celo vrnil Dragomirju, Vladimirjevemu

stricu. Vladimir je spoštoval Samuela, tako da je tudi postal njegov zvesti vazal (Stefov, 2008, str. 40).

Slika 11: Vladimir in Kosara
(Vir: Rokselanin kofer, 2017)

6.6 Razglasitev Samuela za carja

Toda namesto da bi se predal, je Samuel poskrbel, da so ga razglasili za carja. Kar si je v resnici želel, je bila bizantinska cesarska krona. Papež Gregor V. ni želel imenovati in priznati drugega cesarja. Samuel tudi ni mogel vzeti bolgarske krone, ker je bila v Carigradu in zunaj njegovega dosega.

Čeprav Carigrad Samuelove krone ni priznal, mu je kronanje prineslo mednarodno priznanje.

Slika 9: Car Samuel
(Vir: Lider, 2019)

6.7 Bitka z Bizantinci

6.7.1 Zet Ašot izda carja

Med bivanjem v Prespi je car Samuel poročil svojo hčerko Miroslavo z Ašotom, sinom pokončanega solunskega guvernerja Gregorja Taronita.

Ašot kot kraljevi zet je bil poslan v Drač, da bi tam vladal in si podredil kraj. Toda kmalu sta hčerka Miroslava in zeta Ašot izdala Samuela. V dogovoru s svojo ženo Miroslavo je Ašot izročil mesto Drač Bizantincem. Tako je bilo mesto Drač spet v tujih rokah (Wikipedija, 2021a).

Slika 10: Poroka Miroslave in Ašota
(Vir: Wikipedija 2021a)

6.7.2 Bitka z Vasilijem II. (1001–1004)

Takoj ko je bil Samuel razglašen za carja, je bizantinski vladar Vasilij II. ukazal patriciju Teodorokanu in protopatru Nikiforu Ksifijasu, naj napadeta kraje med Donavo in Staro planino ter Velikim in Malim Preslavom, ki so bili pod Samuelom. Bizantinska vojska se je vrnila v Carigrad in počakali so ugodne razmere za nadaljevanje spopada.

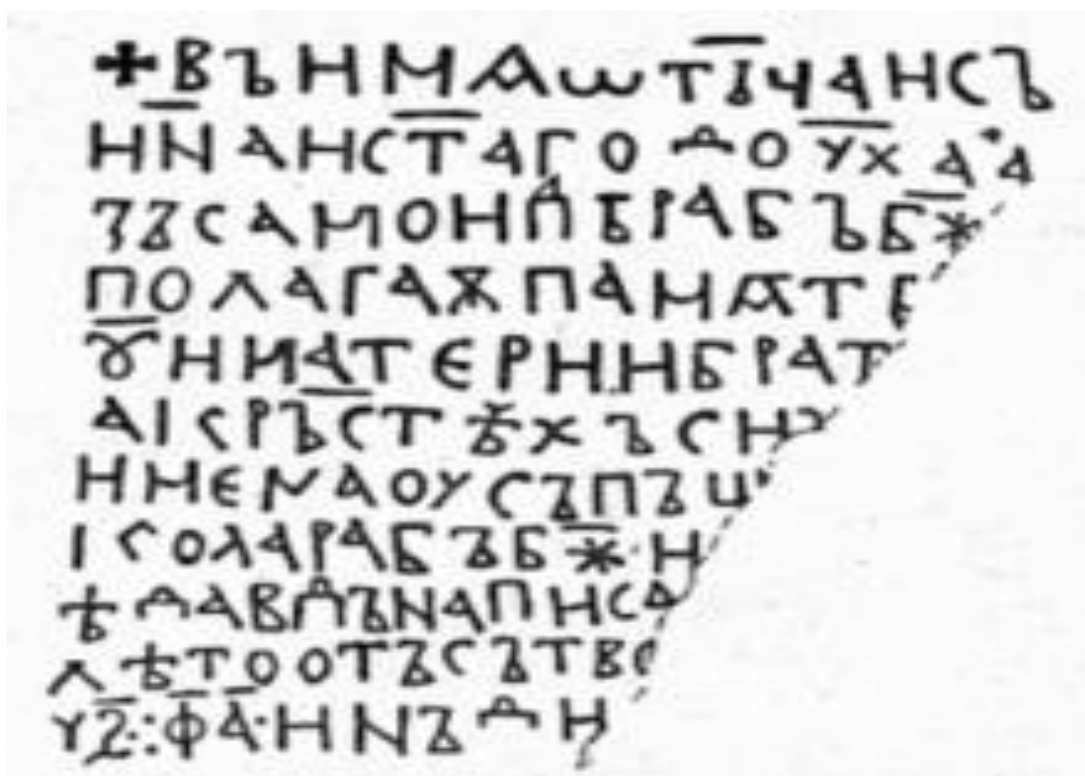
Potem ko je Vasilij II. sklenil premirje z egiptovskim kalifom Al-Hakimonom, se je posvetil boju s Samuelom.

Leta 1001 se je Vasilij II. z veliko vojsko odpravil proti Solunu. Na poti je zavzel vas Veroja (Ber), ki jo je izročil lokalni guverner Dobromir in za katero je dobil naziv antisemita. Vasilij II. je skušal pridobiti pokrajino guvernerja Servija, vendar pri tem ni bil uspešen, ker je bila oblegana in osvojena. Po padcu tega mesta je Vasilij II. izselil iz njega veliko število ljudi in ujetega Nikolitsa odpeljal v zapor v Carigrad. Pozneje mu je uspelo zbežati in se vrniti k Samuelu.

Servija so obkrožile Samuelove čete, vendar jih je Vasilij II. prisilil, da so se umaknili in zavzeli več trdnjav v mestu in okolici. Med temi bitkami je bil Nikolits spet zajet in odpeljan v Carigrad, Vasilij II. pa je uspel osvojiti Voden in se vrnil v Solun. Poleti 1002 se je nenadoma s svojo vojsko pojavil na obrežju reke Donave pred mestom Vidin. Samuel ni prišel pomagat in Vidin je po osmih mesecih obleganja leta 1003 padel pod Bizantince.

Po osvojitvi tega vojaško-strateškega središča se je Vasilij II. odpravil v severozahodno Makedonijo, da napade Skopje. Samuel je s svojo vojsko sodeloval pri obrambi tega mesta. Ocenil je, da Vasilij II. ne bo mogel prečkati reke Vardar, zato se je utaboril na drugi strani reke. Nepričakovano so Bizantinci s pomočjo splavov prečkali reko in presenetili Samuela. Ta je pobegnil, zapustil svoj tabor in kraljevski šotor, tako da so leta 1004 Bizantinci uspeli osvojiti mesto.

Vasilij II. je Skopje osvojil z izdajo. Mesto mu je predal Roman Simeon, sin pokojnega bolgarskega carja Petra. Po zavzetju Skopja je Vasilij II. odšel v Pernik, ampak ni ga mogel osvojiti, zato je odšel v Plovdiv in od tam v Carigrad. Tako se je končal štiriletni pohod proti Samuelu. Bizantinci niso uspeli uničiti večine Samuelovega kraljestva. Nato je car Samuel načrtoval, kako bi Vasiliju II. povzročil katastrofalne poraze (Wikipedia, 2021c).

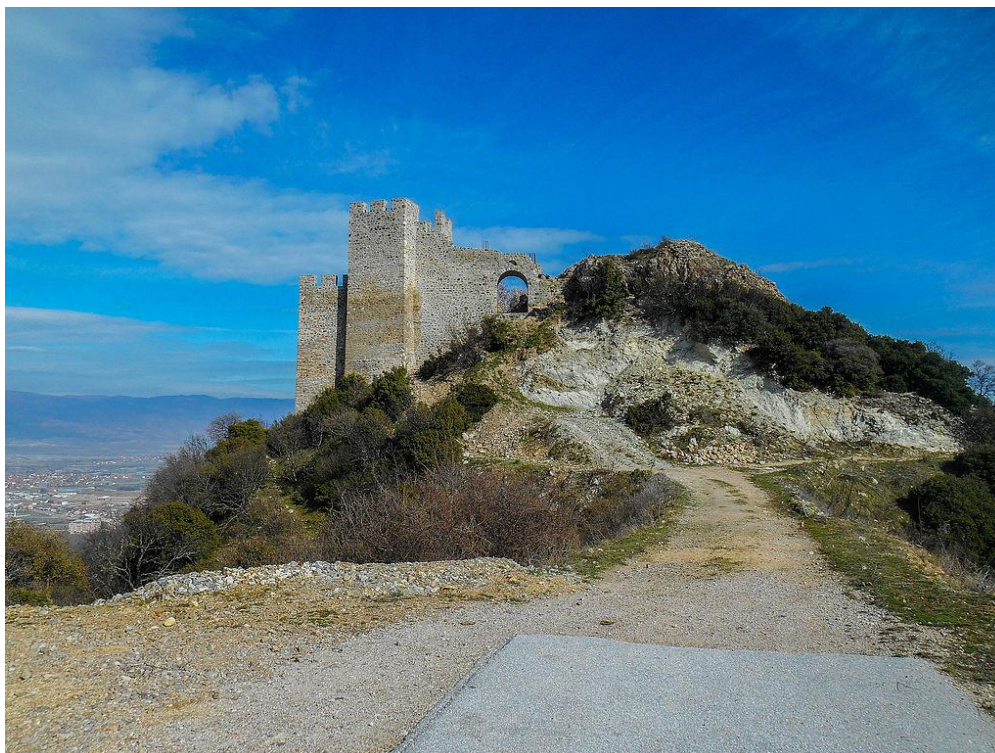

Slika 11: Samuelov napis
(Vir: Wikidata, 2021)

7 BITKA NA BELASICI

7.1 Potek bitke

Leto 1014 je bilo usodno za Samuelovo državo in cesarstvo. Poslednje borbe med Vasilijem II. in Samuelom so bile poleti leta 1014. Samuel je nameraval ustaviti Vasilija II., še preden bi vdrl na njegovo ozemlje. Ker so bizantinski pohodi običajno potekali po dolini Strumice, je dal Samuel v soteskah okoli Ključa zgraditi visoke lesene pregrade, ki naj bi ustavile sovražnika.

*Slika 12: Trdnjava carja Samuela v Strumici
(Vir: Wikipedia, 2019)*

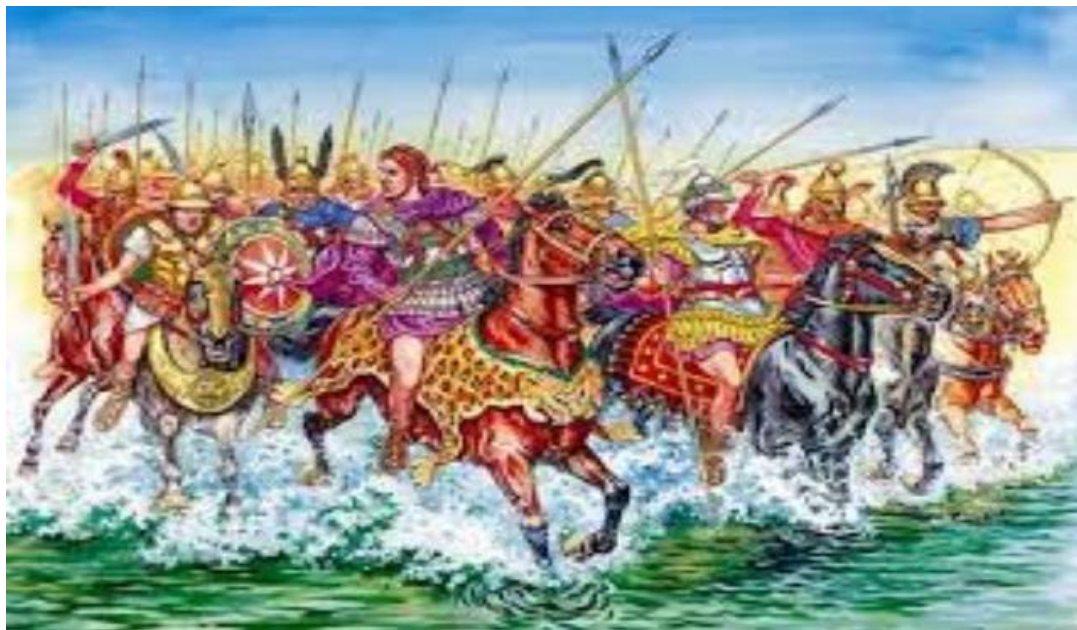
Ko je poleti 1014 Vasilij II. krenil na pohod proti Makedoncem, je njegova vojska med napadi utrpela težke izgube. Samuel je medtem poslal svojega generala Nestorica v napad na Solun, kar je zmanjšalo moč njegove vojske. Guverner Soluna Botaniyat je v bližini mesta porazil Nestorico in se zatem pridružil vojski Vasilija II. pri Ključu.

Po večkratnih stalnih poskusih preboja je bizantinski poveljnik in guverner Plovdiva Nikifor Ksifij odkril stransko pot, po kateri je obšel ovire in 29. julija iz ozadja, v hrbet, napadel Makedonce.

Bizantinci so kljub obupnemu odporu premagali makedonsko vojsko in zajeli 15.000³ vojakov. Car Samuel je zbežal s pomočjo svojega sina Gavrila Radomirja, se komaj rešil in zatekel v Prilep. Vasilij II. je takoj po zmagi poslal vojsko pod poveljstvom svojega priljubljenega generala Teofilakta Botanijata na zasledovanje preživelih Makedoncev. Njegova vojska je padla v zasedo Gavrila Radomirja, ki je osebno ubil Botanijata (Antoljak, 1985, str. 466).

7.2 Oslepitev vojske

Po bitki so na Vasilijev ukaz makedonske ujetnike oslepili. Vsakemu stotemu so iztaknili samo eno oko, da je lahko druge vodil domov. Samuel je ob pogledu na oslepelo vojsko doživel srčni napad in dva dni pozneje, 6. oktobra 1014, umrl. Vasilij je zaradi okrutnega dogodka dobil vzdevek Klavec Bolgarov (grško *Βουλγαροκτόνος* Bulgaroktónos) (Antoljak, 1985, str. 471).

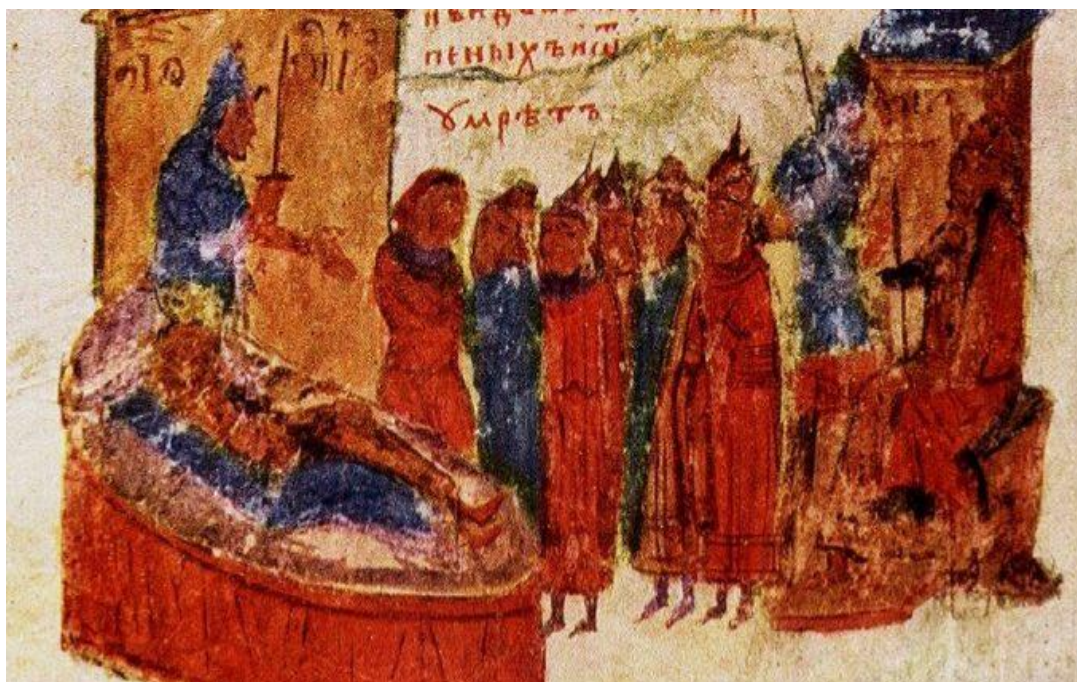

Slika 13: Bitka na Belasici
(Vir: Lokalno, 2015)

³ Dr. Ignacij Voje navaja v knjigi *Nemirni Balkan* na strani 74, da je Vasilij II. dal oslepiti 14.000 vojakov in opozarja, da je številka verjetno pretirana.

8 SMRT CARJA SAMUELA

Samuel je umrl zaradi srčnega napada. V zgodovinski znanosti se ne strinjajo, kje točno se je to zgodilo. Nekateri menijo, da je bilo v Prilepu, nekateri znanstveniki pa v to dvomijo.

*Slika 14: Smrt car Samuela
(Vir: Opserver, 2019)*

9 ZNAČILNOSTI IN VOJNA STRATEGIJA SAMUELOVE VOJSKE

Velika slava makedonskega ljudstva temelji na vojski, ki jo je ustvaril in ji ukazoval car Samuel (976–1014). Nastanek Samuelove države ima velik pomen za zgodovino makedonskega naroda, postavljeni so bili celo temelji gradnje makedonskega ljudstva kot neodvisnega in samostojnega naroda.

Makedonska vojska je bila sestavljena iz ljudstva vseh balkanskih narodov. Center močne srednjeveške makedonske države je bila Prespa. Car Samuel je osebno vodil vojsko v vsaki pomembni bitki. Strategijo je vedno naredil na kraju, ki je bil izbran za bitko, ko je zbral vse pomembne podatke o nasprotnikih. Vedno se je odločal tik pred bitko. Pred vsako bitko je vodil pogumno vojaško diplomacijo in podkupoval vojskovodje nasprotnika, da so prehajali k njemu. Ves narod je

pripravljali na vojno, tako ljudi iz mesta kot kmete. Njegovo vojsko sta sestavljali pehota in konjenica (Antoljak, str. 662).

Vojska je bila dobro trenirana in usposobljena. Samuel je bil največji strateg na Balkanu. Glavni jezik je bil slovanski – makedonski, ker so prevladovali Makedonci. Po organizaciji in nastanku je bila Samuelova vojska podobna bizantinski.

Samuel je imel tudi telesno gardo, stražo, ki se je nahajala v posebnem logorju blizu njegove trdnjave. Njegova vojska je bila organizirana po desetiškem sistemu (po deset ljudi). Večinoma so take formacije naredile arhonte ali najvišja vojna formacija. Vrhovni zapovednik vojske je bil Samuel. Logistično delo so opravljali komiti, ki so bili načelniki štaba. Samuelova vojska je bila bogata z orožjem, podobnim bizantinskemu. Imeli so dolga kopja, meč, lok in puščice. Samuelovi vojaki so bili celo oblečeni oziroma opremljeni kot bizantinski. Na sebi so imeli kratek plašč, hlače in gamaše. Za zaščito so zgoraj nosili železno srajco.

Vzporedno z nastankom makedonske srednjeveške države je Samuel razvijal vojne veščine, strategijo in taktiko. Temeljne značilnosti njegove taktike sta bili hitrost in disciplina pri izvajanju vojaške naloge. Najpogosteje je uporabljal frontalni ali čelni napad, občasno pa tudi napad v 'hrbet' ali od zadaj. Ko je bil v slabšem položaju, je naredil vse, da ne bi izgubil bitke. Uporabljal je tudi manevriranje, da je privabil svoje nasprotnike. Ozemlje, ki mu je vladal Samuel, je načrtno urejal in utrjeval za obrambo, gradili so trdnjave, večja mesta pa je utrdil kot močne vojaške garnizije.

10 ZAKLJUČEK

Car Samuel je polnih 38 let vladal močno in modro. Spremenil je tok zgodovine srednjeveške makedonske države in imel je veliko željo uničiti Bizantinsko cesarstvo.

Sodi med najbolj znane srednjeveške makedonske osebe, med katere se uvrščajo tudi Kliment, Sv. Naum, Petar Delijan, Volkašin idr. makedonske srednjeveške osebe. Poleg tega je v svojih letih vojskovanja osvojil veliko ozemelj. Iz dejstev, ki nam jih podaja zgodovina, je razvidno, da je bil car Samuel eden večjih vojskovodjih v srednjem veku in je v tistem času zelo veliko naredil za srednjeveško makedonsko državo. Kljub katastrofalnemu porazu pri Belasici se je vtisnil v makedonski zgodovinski spomin kot vojaški strateg, ki je oblikoval najmočnejšo vojsko v zgodovini makedonskega naroda v srednjem veku.

Car Samuel je bil velik vladar, zato se ni bal različnih državno-političnih, vojnih ali civilizacijskih izzivov. Njegov lik je ostal zgodovinsko identificiran in afirmiran.

Makedonski narod čuva spomin nanj kot vojskovodja in spoznanja o njem prenaša na naslednje generacije.

LITERATURA IN VIRI

Antoljak, S. (1985). *Srednovekovna Makedonija T.1*. Skopje: Misl.

Boškoski, M., Derviši, N., Ilioski, J. (2007). *Istorija*. Skopje: Prosvetno delo. Na dnešen den pred 1005 godini počinal makedonskiot car Samuil (2019). Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://bregalniki.mk/na-denesen-den-pochinal-makedonskiot-car-samuil/>.

Boškovik, M., Mačoska, D. (2010). *Istorija na Makedonija za II godina sredno stručno obrazovanje i nauka na Republika Makedonija*. Skopje: Ministerstvo za obrazovanje i nauka na Republika Makedonija.

Info Pleven (2018). *Bitkata pri Trajanovi vrata*. Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://infopleven.com/битката-при-траянови-врата/>.

Koja bila Biljana: Znaete li za najgolemata ljubov na Car Samoil? (2018). Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova <https://kurir.mk/magazin/zanimlivosti/koja-bila-biljana-znaete-li-za-najgolemata-ljubov-na-car-samoil/>.

Lider (2019). *Makedonija i Bugarija zaedno k'e gi čestvuvaat Sv. Kiril i Metodij, Sv. Kliment, Sv. Naum i Car Samuil*. Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://lider.com.mk/makedonija/makedonija-i-bugarija-zaedno-kje-gi-chestvuvaat-sv-kiril-i-metodij-sv-kliment-sv-naum-i-car-samuil/>.

Lokalno (2015). *Bitkata na Belasica I porazot na car Samoil na Belasica I porazot*. Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://lokalno.mk/bitkata-na-belasica-i-porazot-na-car-samoil/>.

Naesen vo Sofija k'e ima spomenik na Car Samoil, a Grcija k'e im gi predade ostankite (2014). Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://arhiva.republika.mk/182105>.

Opserver (2019). Skopje i skopskata oblast vo vremeto na Makedonskoto (Samoilovoto) carstvo (969-1018) – 4. Del. Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://opserver.mk/kolumni/skopje-i-skopskata-oblast-vo-vremeto-na-makedonskoto-samoilovoto-carstvo-969-1018-4-del/>.

Ostrogorski, G. (1961). *Zgodovina Bizanca*. Ljubljana: DZS.

Rokselanin kofer (2017). *Jovan Vladimir i Teodora Kosara: ljubav veća od zatočeništva*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova <https://www.rokselana.com/jovan-vladimir-teodora-kosara-ljubav-veca-od-zatocenistva/>.

Samuilovo carstvo (b. l.). Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova carsamoilbyleli.weebly.com/about.html.

Silnata, no nesrek'na ljubov na carot Samoil i ubavata Biljana (2018). Pridobljeno 12. 8. 2021 z naslova <https://markukule.mk/силната-но-несреќна-љубов-на-царот-сам-2/>.

Stefov, R. (2008). *Istorija na makedonskiot narod od antički vremenja do denes*. Skopje: Institut za nacionalna istorija.

Sukarova, A. (2008). *Istorija na makedonskiot narod*. Skopje: Institut za nacionalna istorija.

Taškovski, D. (1970). *Samoilovoto carstvo*. Nik: Naša kniga

Tvrđava kralja Samuela, Samoilova Tvrđina – Ohrid (b. l.) Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova <https://sl.womanuntamed.com/the-fortress-of-king-samuel/>.

Voje, I. (1994). *Nemirni Balkan*. Ljubljana: DZS

Wikidata (2021). *Samuil's Inscription*. Pridobljeno 7. 5. 2021 z naslova <https://www.wikidata.org/wiki/Q939917>.

Wikipedia (2007). *Agios Ahilleios Mikri Prespa 200704 – Sveti Ahil (Ostrov)*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Agios_Ahilleios_Mikri_Prespa_200704.JPG.

Wikipedia (2021a). *Bitka pri Trajanovih vratih*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://mk.wikipedia.org/wiki/Цар_Самоил#Битка_кај_Трајановата_порта.

Wikipedia (2021b). *Car Samuil*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://mk.wikipedia.org/wiki/Цар_Самоил#Борби_во_Северна_Грција.

Wikipedia (2021c). *Napad na Solun*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://mk.wikipedia.org/wiki/Цар_Самоил#Напад_на_Солун.

Wikipedia (2021č). *Uničenje kraljevine Bolgarije*. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://mk.wikipedia.org/wiki/Цар_Самоил#Уништување_на_Првото_Бугарско_Царство.

Wikipedia (2019). *Strumica Fortress*. Pridobljeno 7. 5. 2021 z naslova [https://en.wikipedia.org/wiki/Strumica_Fortress#/media/File:Czar's_TowerS_\(8\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Strumica_Fortress#/media/File:Czar's_TowerS_(8).jpg).

Wikipediija (2021a). Samuel Bolgarski. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://sl.wikipedia.org/wiki/Samuel_Bolgarski#/media/Slika:Tzimiskes_returns.jpg

Wikipediija (2021b). Car Samuil. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://sr.wikipedia.org/wiki/Самуилово_царство#/media/Датотека:RizMap10.jpg.

Zbornik na trudovi: samuilovata država vo istoriskata voeno-političkata, duhovnata i kulturnata tradicija na makedonija (samuel's state in the historic, military-political, spiritual and cultural tradition of macedonia) (2015). Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova https://www.academia.edu/22638158/зборник_на_трудови_самуиловата_држава_во_историската_воено_политичката_духовната_и_културната_традиција_на_македонија_samuel's_state_in_the_historic_military_political_spiritual_and_cultural_tradition_of_macedonia

Zgodovina narodov Jugoslavije, 1. del. (1953). Ljubljana: DZS.

Življenje in delo carja Samuela. Pridobljeno 7. 6. 2021 z naslova <https://markukule.mk/силната-но-несреќна-љубов-на-царот-сам-2/>.